

Warsaw Management University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT

- SCIENTIFIC DEBUT 2013

СТАЛІЙ РОЗВИТОК

- НАУКОВИЙ ДЕБЮТ 2013

scientific editors

наукові редактори

Stanislaw Dawidziuk

Henryk A. Kretek

Anatolij Kuzminskij

Warszawa 2014

WYDAWNICTWO WYSZEJ SZKOŁY MENEDZERSKIEJ
W WARSZAWIE
im. prof. Leszka J. Krzyżanowskiego
ul. Kawczyńska 36, 03-772 Warszawa www.wsm.warszawa.pl

ISBN 978-83-7520-168-0

Recenzenci:
prof. zw. dr hab. Nelli Nychkało
dr hab. Robert Geisler, prof. UO

© *Copyright by* Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie

Redakcja techniczna:
Jarosław Juszczyk

Projekt okładki:
Marta Skrzecz

Olena Goriaczko

BEZPIECZENSTWO DUCHOWE SKŁADOWA STALEGO ROZWOJU LUDZKOŚCI

Wprowadzenie

Jak często zastanawiamy się nad naszym bezpieczeństwem? Czy często jesteśmy zaniepokojeni bezpieczeństwem gospodarczym, ochroną środowiska, bezpieczeństwem informacyjnym, wojskowym i duchowym? Jestem pewna, że rzadko. Wielu z nas nawet nie rozumie nie tylko znaczenia duchowego bezpieczeństwa człowieka w dzisiejszym społeczeństwie, ale także istoty pojęcia duchowości. Dla wielu ludzi duchowość oznacza dużo się modlić, chodzić do kościoła lub studiować specjalną duchową literaturę. Historycznie religia rozprzestrzeniła praktyki duchowe, ale duchowość niekoniecznie jest religijną. Ostatnio o tym pojęciu myśli wszyscy i wszędzie. Ale ogólnej definicji jeszcze nikt nie dał, ponieważ psychologowie myślnie jedno, a filozofowie zupełnie inne. Niektórzy utożsamiają duchowość z religijnością, z postrzeganiem idei Boga, inni - z wysokim rozwojem kultury, inteligencji, uczciwości itp. W moim artykule postaram się opisać to ogólne pojęcie. W pewnym stopniu popieram filozofów, którzy twierdzą, że duchowość jest w swej istocie przebudzeniem wewnętrznej rzeczywistości naszego stworzenia, naszej duszy, w końcu to, co przekształca i daje nam życie w nową osobę. Bo duchowość nie może być sprowadzona tylko do intelektu, idei, aplikacji umysłu do etyki, moralności lub ascezy. Duchowość nie jest czystą religią lub emocjonalnym wywyższeniem umysłu lub umysłowym zaufaniem i pogodzeniem zachowania na tej podstawie. Duchowość jest każdą działalnością, która prowadzi człowieka do przodu w kierunku jakiejś formy rozwoju: emocjonalnego, intuicyjnego, społecznego — prowadzi i wskazuje na witalność jej siły wewnętrznej.

Ogólnie uznaje się, że duchowość i moralność — to najważniejsze wartości, które są podstawą człowieka. To klucz do harmonijnego rozwoju wszystkich potencjalnych możliwości jednostki, gwarancja tego, że owoce jej działalności rzeczywiście będą się ujawniały w imię człowieka jako najwyższej wartości.

Psychologowie twierdzą, że „rozwój duchowy — to proces, który uwzględnia wiele czynników o różnym pochodzeniu. Badania wykazały, że istotną rolę w tym procesie odgrywają czynniki społeczne osobowości, która ze względu na swoją

naturalną zdolność do samoregulacji jest zdolność do przekształcenia tych efektów w oparciu na przyrodzony potencjał wewnętrzny. Pozwala to osobowości na konstruowanie swego konceptualnego zrozumienia i stosunku do natury życia i na tej podstawie na określenie własnego życia, którego kierunek i treść zapewniają możliwości realizacji znaczących subiektywnych wartości. Ponadto proces rozwoju duchowego znacznie zależy od wrodzonych właściwości fizycznych, które współdziałają z czynnikami społecznymi i w jakiś sposób określają proces samorealizacji jednostki. Wice, duchowość organicznie łączy społeczne i naturalne".¹

Kultura duchowa, duchowość na ogół związane są z pojęciem „duch”, jednym z głównych wartości, ujmowanym jako „wewnętrzna siła moralna i świadomość, myśl, zdolności psychiczne, zachowanie, działanie”.

Duchowość jest jednolitą kategorią człowieka

Duchowość — pojęcie moralne, jest rzeczą subtelną i nie jest dostępne dla wszystkich. „Duchowość - kategoria człowieka, która jest jego zdolnością do tworzenia kultury i samokreowania. Wyjaśniając naturę człowieka przez kategorie „ducha” i „duchowości” oznacza, że człowiek może nie tylko rozpoznawać i odzwierciedlać świat, ale też jego tworzyć. Twórcze możliwości człowieka jak istoty duchowej świadczą o tym, że oprócz myślenia ona ma również niewymiarowe podejście do rzeczywistości. Duch jako interakcja procesów myślowo-kontemplacyjnych i wolicjonalnych jest na stałe zobiektywizowany w artefaktach i formuje kulturę światową. Duchowość jest integralną kategorią, która wyraża epistemologiczną, artystyczną, twórczą, moralną i aksjologiczną działalność człowieka. W antropologii chrześcijańskiej duchowość jest wyrazem najwyższego moralnego kierunku człowieka do Boga”. Wice, teologiczne rozumienie duchowości różni się od tego, które istnieje w ogólnej teorii filozoficznej, ale obaj mają coś w rodzaju wspólnego mianownika — należą do duchowego tworzenia. Prawdziwy jest wyraz rosyjskiego ezoteryka R. Popowa w pracy „Sto pytań”. Twierdzi on, że Bóg dla człowieka wolność tworzenia, tworząc jego na swoje podobieństwo.²

Utrata duchowych przewodników znacznie komplikuje życie człowieka, który z nich podejmuje niemoralne czyny i działania, zanurzając się w nonsensy. W tym samym czasie, ciężka wyczerpująca praca dla codziennego utrzymania, na którą jest skazana ludzkość, nie jest istotną i sensem życia. Odnajdując sens — nauczy się odróżniać prawdziwe życie od życia, które jest

¹ Боришевський М.Й. Психологічні закономірності становлення та розвитку духовності особистості /М.Й. Боришевський// Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. -К.,2011. - Т. 13. - С. 54-59.

² Попов Р.И. Сто Вопросов : [Электронный ресурс] / Р. И. Попов. - М., 2005. - 100 с. - режим ДОСТУПУ: <http://do.gendocs.ru/docs/index-131660.html>.

„mierci”. „Poszukiwanie sensu życia jest „rozumieniem” życia, ujawnieniem i włączeniem do niego sensu, którego poza naszą duchową rzeczywistość nie tylko nie da się znaleźć, ale nie mogłoby istnieć”. Naprawdę, naszym życiem winne kierować nie interesy finansowe, a wysokie duchowe interesy, tylko wtedy życie nabywa sensu. Potwierdzeniem tej tezy jest dobry przykład — główny motyw komedii I. Karpenki-Karego „Gospodarz” („Chaziain”) — pozyskanie dla pozyskiwania, który ma na celu odsionić moralną brzydotkę duszy głównego bohatera Puzyria, i jego wyjątkowość dla akumulacji kapitału, nie zwracając żadnej uwagi na cierpienia swoich pracowników i na uczucia nawet swojej własnej cyrki.

Dlatego, aby uzyskać szczęście w dzisiejszym społeczeństwie, trzeba dążyć do dobrobytu binarnego, tzn. zarówno duchowego, jak i materialnego.

Ogólnie rzecz biorąc, duchowo bogatym człowiekiem jest ten, który żyje w harmonii ze sobą i światem, który ma sformowane wartości duchowe, czyli jakości i cechy, kierunki życia, które istnieją dla każdej osoby i są jej ideałami.

Moim zdaniem, aby być naprawdę człowiekiem wysokich wartości moralnych, trzeba dużo czasu poświęcić dla siebie, dla nauki, edukacji, samokontroli, samorealizacji i tak dalej, to znaczy, że to jest praca świadomej osoby nad swoją poprawą. Ale korzenie duchowości w każdym przypadku tkwią w dzieciństwie. Jest to bardzo ważny okres w kształtowaniu jednostki duchowej, ponieważ zakłada podstawy postrzegania otaczającej rzeczywistości, jej miejsca i roli w życiu duchowym. Dlatego głównym zadaniem, które stoi przed obecnymi nauczycielami, jest nie tylko zdobycie wiedzy i umiejętności dzieckiem, ale także kształcenie bardzo duchowego, bardzo kulturalnego obywatela swego państwa. Duchowemu światu jednostki, która kształci się, nadawał wielkie znaczenie znany ukraiński pedagog W. Suchomijski. On rozpatrywał stworzenie świata duchowego człowieka w bliskim kontakcie z jego umysłowym, moralnym i estetycznym rozwojem. Wybitny pedagog twierdził: „Zakres życia duchowego człowieka — to rozwój, kształcenie i zadowolenie swoich moralnych, intelektualnych i estetycznych potrzeb oraz interesów w procesie aktywnej działalności. Czyniami duchowego świata człowieka są materialny świat, obiektywna rzeczywistość, a zwłaszcza takie ważne jej dziedziny jak życie publiczne człowieka, jego społeczne i moralne doświadczenie”. To była główna idea kształcenia i szkolenia radzieckiego nauczyciela, ale, niestety, nie całego Związku Radzieckiego. Do negatywnego dziedzictwa, odziedziczony od czasów sowieckich należą zideologizowane nauki humanistyczne. Socjocentryczna koncepcja człowieka, która metodologicznie określała całą teoretyczną i praktyczną naukę, orientowała ludzkie życie na zewnętrzny obowiązek sił bez oparcia o wewnętrzne struktury jednostki. Istota i sens życia zmniejszały się, głównym kryterium powołania osoby było określenie wspólnego dobra ziemskiej wspólnoty i człowieka ziemskiego, i nic więcej. Wice, tak odbywało się zastąpienie wiecznych wartości duchowych ich odpowiednikami w formie użytkowej dobrobytu materialnego i osobistego sukcesu w jego realizacji. W tym właśnie modelu był ustalony cel edukacji radzieckich

uczniów, co doprowadziło do powstania podwójnych standardów, „niepełnowartościowej” duchowości, całkowitego usunięcia religii. Kiedy człowiek zostawia dorosły, znajduje się on przed problemem sensu życia, który w rzeczywistości pojawia się jako seria absurdalnych zdarzeń, to znaczy życia ze względu iluzorycznego przyszłego dobrobytu, życia, które jest środkiem, a nie celem.

Wspierając pedagoga ten problem rozwijają przy pomocy nowej koncepcji kształcenia i nauczania, która nazywa się podejściem zorientowanym na osobę i która przysłała do nas z Zachodu. Koncepcja ta znalazła udowodnienie w pracach I. Derbolawa, O. Bolnowa, G. Rot, M. Langewalda, P. Kerna, G-X. Wittiga, E. Majnberga i in. Jego teoretyczną i metodologiczną podstawą była antropologia filozoficzna M. Szelera, G. Plesnera, A. Portmana, E. Kasirera.³ Głównymi celami podejścia zorientowanego na osobę są: ujawnienie indywidualnych zdolności poznawczych każdego ucznia; rozwój jego indywidualnych zdolności poznawczych; pomysł tu w samowiedzy, samoaktualizacji, samorealizacji, samostanowieniu; tworzenie kultur⁷ życia, która pozwala efektywnie budować swoje życie. Wskazując, głównym zagadnieniem jest kształcenie i rozwój jednostki ucznia. Z jednej strony, ta koncepcja jest prawidłowa, lecz stosuje ona niewłaściwe wybory metod i zasady, dlatego nie może zapewnić wysokiego moralnego poziomu człowieka.

W ogóle, w celu kształcenia duchowej jednostki właściwa edukacja i szkolenie nie wystarczą. Wierzę, że na duchowość bezpośrednio wpływa trzy czynniki: nauka, sztuka i religia.

W pedagogice prawidłowym jest, moim zdaniem, twierdzenie, że odpowiednia edukacja — to mocna podstawa dla całego dalszego życia człowieka. Dlatego edukacja powinna być oparta na zasadach humanizmu, demokracji, jedności rodziny i szkoły, kontynuacji i ciągłości pokoleń. Głównym celem edukacji jest nabycie młodym pokoleniem doświadczeń społecznych, spadkowego duchowego dziedzictwa swego narodu, kształtowanie przez młodych ludzi, niezależnie od narodowości, osobistych cech obywateli swego państwa, rozwiniętej duchowości, doskonałości fizycznej, moralnej, artystycznej, estetycznej, kultury prawnej, pracowitości, ochrony środowiska.⁴ Istotne miejsce w kształtowaniu ludzkiej duchowości, moim zdaniem, ma kultura rodzinna, w której najpełniej ustanowione są normy stosunków w rodzinie, formowanie szacunku do rodziców. Zawartość rodzinnej kultury przyczynia się do ochrony ojczystego języka, tradycji, historii rodowodu, zapewnia jedność pokoleń. Pamięć historyczna, muzei, duchowość jednostki zaczyna się od pamięci rodu. To jest konieczne uwzględnienie w duchowej edukacji jednostki.

³ Франк С. Смысл жизни: антология / Семен Франк — М.: Республика, 1994. - 494 с.

⁴ Олюваренко О. Развитие духовности будущих педагогов средствами украинской культурной традиции / О. Олюваренко // Педагогика формирования творческой личности в высшей и общеобразовательной школах. - 2010. - № 10 (63). - С. 108-111.

Michalczenko M. twierdzi, że edukacja i nauka są kluczowymi wskaźnikami rozwoju społecznego i zagwarantowania godnej przyszłości państw i narodów.⁵ Edukacja jako „czkżj społeczeństwa, kultury” odgrywa niezależną rolę w życiu duchowym. Ona należy do tych instytucji, od których jakości i poziomowi zależy bezpośrednio postęp społeczeństwa w ogóle i jednostki w szczególności.⁶

Obecny i przyszły system edukacji na Ukrainie powinny koncentrować się na tworzeniu duchowości jednostki, przede wszystkim na podstawie ukraińskich narodowych tradycji kulturowych, doświadczeń pokoleń, a także zdolności do zrozumienia i poszanowania kultury i tradycji innych narodów.⁷

Szkoda tylko, że o naszym systemie edukacji często można powiedzieć, że to jest swego rodzaju biznes: „masz pieniądze — bkdziesz studiować, nie masz — przepraszam. Ukraina ma jeszcze wiele do uregulowania, poprawy”, zmiany w edukacji.

Co dotyczy sztuki i kultury jako całości: to, z pewnością, ważny czynnik. Sztuka uosabia zdolność do rozwijania niezwykle potężnego człowieka. Jeszcze w roku 1890 ukazało się synne dzieło filozoficzne W. Sołowiejowa „Ogólne znaczenie sztuki”, w którym autor podsumowuje: sztuka „swoim ostatecznym celem powinna być wielona do absolutnego ideału, nie tylko w wyobraźni, ale w rzeczywistości — powinna inspirować nasze prawdziwe życie”. F. Dostojewski powiedział, że proces komunikacji powoduje artystyczne wrażenia, które „stopniowo gromadzą się, przebijają kark serca, przenikają w serce, w jego istotę i formują człowieka”.

Jednak powstaje problem: w naszych czasach razem z pojęciem kultury pojawia się koncepcja pseudokultury i dokonuje rozrywania między nimi czasem jest bardzo trudno. Ale wciąż musimy pamiętać, że wszystko, co piękne, jest otwarte i mieszka w sercu człowieka, bo piękno jest jednym ze strumieni, żyjących takie wartości jak uczliwość i cierpienie, piękno jest potężnym źródłem wychowania duszy.

Najważniejszym społecznym zagadnieniem kultury i sztuki w ogóle jest rozwój duchowy jednostki. Oczywiście, funkcja ta jest nieodłączna od rodziny i szkoły, organizacji społecznych, etc. Co dotyczy kultury artystycznej, stosuje ona dla duchowego rozwoju jednostki specjalne źródła. Tworzy ideały społeczeństwa, wyrażając go w postaci obrazów, za pomocą których społeczne ideały, wartości moralne i estetyczne społeczeństwa są konwertowane w osobiste doświadczenia osoby, która postrzega te obrazy w osiągnięciach cech jej charakteru. Kultura artystyczna, oczywiście, nie może rozwiązać swoich podstawowych problemów, gdy brakuje do tego odpowiednich warunków. Przede wszystkim, obywatele społeczeństwa

⁵ Михальченко М. І. Українське творчество: трансформація, модернізація или лімітроф Європи? / М. І. Михальченко. - К.: ІС НАН України, 2001. - 273 с.

⁶ Корецька А. І. Соціально-освітні чинники духовності / А. І. Корецька. - К.: Вид-во НПУ ім. Драгоманова, 2009, - 164 с.

⁷ Баранівський В. Ф. Сучасні стратегії та пріоритети освітньої діяльності в розвитку особистості / В. Ф. Баранівський // Вісник СевНПУ : Збірник наук. праць. - 2011. - № 124. - С. 8-12.

powinni dońszczyj do kultury artystycznej wysokiej jakoŃci, znacznego poziomu artystycznego, a spoieczestwo jest przeznaczone do wszechstronnego wspierania go. Realizacja tego warunku wymaga analizy problemu okreŃlenia „jakoŃci” funkcjonowania i poznania przez ludzi dziei sztuki.

Problem ten wynika z trzech wzgłknie niezaleŃnych aspektuw: „jakoŃj produktu artystycznego” — sztuki, koncertuw, filmyw, spektakli, dziei literackich itp., z jednej strony, i „jakoŃciŃ usiug kulturalnych”, to znaczy stworzenie dla ludzi maksymalnego komfortu od dońszczenia do sztuki, — z drugiej strony. Trzeci aspekt to „jakoŃj percepcji przez ludzi wartoŃci artystycznych” jest caikowicie uzaleŃiony od wiãsiwego estetycznego wyksztaicenia, rozwoju uczuj, smakuw, poglŃdyw, ideaiujw, potrzeb, interesuw, to oznacza od doŃwiadczenia estetycznego kaidej osoby. Bez tego nawet utwory bardzo artystyczne sztuki nie bkdŃ miej wpiywu na osobk. Caie pikno kultury Ńwiatowej jest transmitowane czionkom spoieczestwa poprzez edukacjk estetycznŃ. Status edukacji estetycznej w naszym kraju jest bardzo niski. Dla nas to jest przyszioŃj. Bardzo czksto nas moŃna nazwaŃ analfabetami estetycznymi. Najgorsze jest to, Ńe ten analfabetyzm estetyczny powoduje duchowe, emocjonalne i zmysiowe znieczulenie i giuchotk. Musimy pamiktaj prawdk, Ńe jest wielkŃ tragediŃ narodu, kiedy on umiera od suszy, giodu, biedy, kryzysu gospodarczego, ale stokratnie wikszŃ jest tragedia narodu, gdy on umrze na skutek obojktnoŃci wobec wiasnego dziedzictwa duchowego.⁸

Trzeci aspekt duchowoŃci w ksztaitowaniu osobowoŃci jest religia. Ale kwestia religii w naszych czasach jest bardzo kontrowersyjna i budzi wiele wŃtpliwoŃci u wielu ludzi. Wiele osyb uwaŃa, Ńe dla stworzenia duszy wystarczy nauki i sztuki, Ńe nauki i religii nie moŃna iŃszczyj itp. MuŃk, Ńe to duŃy problem dzisiaj, Ńe ktoŃ jest pozbawiony wiaty.

Z lekcji historii wszyscy wiemy, Ńe przekonania religijne byiy nieodiŃcznym elementem dawnych spoieczestw ludzkich. Przez duigi czas ludzkoŃj wyznawa ia ryŃne praktyki religijne, najpierw wielbili Ńwiat rzeczy i natury wokiy siebie (fetysyzm, totemizm, magia). Oznacza to, Ńe ludzie w kaŃdym wieku i kaidej narodowoŃci czujŃ potrzeb wiaty, ktura jest wezwaniem duszy. Wielu ludzi naszych czasuw wierzŃ w naukk. Jest to przekonanie, Ńe umysi ludzki moŃe czyniŃ cuda. Istnieje wiara w cziowieka. Jest to przekonanie, Ńe cziowiek ma wyjŃtkowe cechy i zdolnoŃci, kaŃda osoba ma wikcej dobrego, niŃ ziego. Istnieje wiara w siebie. To wiara w zdolnoŃj do samodzielnego osiŃgnikcia czegoŃ wielkiego w Ńyciu, czegoŃ korzystnego dla innych. IstotnŃ cechŃ wiary jest to, Ńe ona nie wymaga dowodyw. Wiara pomaga cziowiekowi Ńuj, wypeinia mocŃ i daje nadziejk. Jest wiara w Boga. To wiara w siik wyiszŃ, nieunikniony triumf dobra nad ziem, moc prawdy i miŃoŃci. Dla poboŃnych ludzi wiara w Boga jest podstawŃ moralnoŃci. Jest to przewodnik wyboru pomiŃdzy dobrem a ziem: bo wszystko

⁸ Зязюн І., Семашко В. Культурологія українська та зарубіжна культура :навч. посібник /І. Зязюн , В. Семашко. - К.: Знання, 2007. - 567 с.

na świecie i jego wedug praw Bożych — przykazac, speinienie przykazac to jest dobro, a naruszenie ich — zio (grzech).

Ci, ktorzy nie wierzą w Boga, szukają innego rdzenia. Najgorzej jest tym ludziom, ktorzy nie wierzą w nic. Czowiek, ktorzy nie ma wiaty, nie ma na co i na kogo spodziewac sik. Ten czowiek nie ma żadnych zasad moralnych i ostrzeżec: „Nie popeinij zia!” Wewnkrtny świat takiego czowieka jest ciemny i mylny. Dlatego filozofowie uważają, że ludzka duchowość oparta jest na wierze, nadziei i miłości. Religia jest jednym z najbardziej niezwyklych zjawisk w życiu czowieka, ktrye wpływa na największe struny jego istoty duchowej, kontroluje jego myśli, działania na jego emocje i kontroluje jego działania. Chociaż większość z wierzących uznaje religię jako największą siatkę, ale są ludzie, ktorzy widzą w niej ułudę zia na Ziemi. Jednak nawet najbardziej zagorzali przeciwnicy religii nie mogą zaprzeczyć jej znaczenia i ogromnego wpływu na każdego czowieka i narody. Religia pewni funkcję regulacyjną. Podobnie jak inne obszary kultury duchowej, tworzy system norm i wartości, specyfika ktrych polega przede wszystkim na utrzymaniu i umacnianiu wiaty w nadprzyrodzone. Temu zadaniu jest podporządkowane nie tylko działanie kultu, ale również relacje rodzinne i domowe, system tradycji i zwyczajów. Podkreślamy, że religia asymilowała wiele elementów ogólnoludzkiej moralności. Ponieważ Byg, wedug F. Engelsa, jest odbiciem abstrakcyjnego czowieka, to i moralność religijna w dużej mierze ma nie jakiegoś nadprzyrodzony, a ludzki, społeczny charakter. Slogan, że religia jest „opium ludu”, autorzy licznych publikacji na temat filozofii, uważają za główny argument dla odrzucenia religii. Jednak, w dzisiejszym społeczeństwie istnieje potrzeba komfortu, usuwania stresu psychologicznego spowodowanego warunkami życia codziennego. Zniszczenie moralności było by aktem okrucieństwa. Zgadamy się, że nie możemy myśleć o zniszczeniu religii i zastąpieniu innych kompensatoryw, ktrye mają zawartość humanistyczną. Jednak, należy pamiętać o innym. Po pierwsze, główną ideą każdego religii — idea Boga jako odbicie abstrakcyjnego czowieka - nie pozbawiona humanizmu. Po drugie, globalny humanizm nie zaprzecza wszystkich istniejących przekonań, narodowych tradycji, już ustalonych zwyczajów i in., co więcej, zapewnia ich i jest oparty na nich. Dlatego myśleć o perspektywach religii, możemy myśleć tylko o jej ewolucji. Jedną z ważnych funkcji religii jest funkcja światopoglądu. Problem polega na tym, że religia stara się stworzyć swój własny obraz świata, system społeczny i epistemologiczny poprawy życia społecznego, określając miejsce i rolę czowieka w systemie przyrody i społeczeństwa. Tak, więc, religia może odpowiedzieć na odwieczne ludzkie pytania: „Co jest istotą życia? Dlaczego iujemy na ziemi? Co się z nami stanie po śmierci?”⁹

Analizując stan nauki i edukacji, kultury i sztuki, religii i wiaty w naszym społeczeństwie, jest łatwo zrozumieć, dlaczego dostrzegamy utratę duchowych kie-

⁹ Релігія та суспільство [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL <http://www.br.com.ua/referats/Rdigiya/9965-1.html>. - Назва з екрана.

• unkyw i wartoŃci. Aktualne zostaje pytanie: w jaki sposyb moŃna zapewniŃ sobie .v tych okolicznoŃciach duchowe bezpieczeŃstwo?

Problem duchowego bezpieczeŃstwa — to koniecznoŃŃ zapewnienia wiãŃŃiwego funkcjonowania wszystkich duchowych obszarów bezpieczeŃstwa. „W obszarze duchowym tworzyŃ cenne podwaliny bezpieczeŃstwa, produkowane sã dobra duchowe i zaspokajane sã potrzeby duchowe ludzi, narodyw i ludzkoŃci poprzez dziaiania instytucji spoieczno-kulturalnych (religia, nauka, edukacja, sztuka). W zwiãzku z tym pojawia siã potencjał duchowy, co rywnowaŃyio rozwój spoieczny, kulturk, bezpieczeŃstwo w odpowiedzi na wezwania, zwiãzane z realizacjã potrzeby przetrwania ludzkiej rasy. Natomiast podstawã funkcjonowania obszaru duchowego sã najwyŃsze wartoŃci duchowe jako semantyczne podstawy egzystencji ludzkiej. Zapewniajã one stabilnoŃŃ duchowã i integralnoŃŃ osoby, zdrowie moralne spoieczstwa i jego odpornoŃŃ duchowã i dobrã wolã. Utrata przez czlowieka, spoieczstwo wartoŃci duchowych skutkuje utratã istotnej wartoŃci przewodniwyw Ńycia, w wyniku czego niszczone jest rdzew duchowy, moralny i woli jednostki, nastãpuje duchowy kryzys bezpieczeŃstwa.¹⁰

Dlatego mywiãc o duchowoŃci czlowieka w nowoczesnych warunkach i biorãc pod uwagã wszystkie wyŃej wymienione czynniki jej powstawania, takie jak nauka i edukacja, kultura i sztuka, religia i moralnoŃŃ spoieczstwa, a takŃe jak te czynniki ujmowane sã przez paŃstwo, trudno jest powiedzieŃ cokolwiek o naszym duchowym bezpieczeŃstwie. Jeszcze gorszym jest to, Ńe codziennie groiã nam klkski Ńywioiowe, katastrofy ekologiczne, spoieczna niepewnoŃŃ i niestabilnoŃŃ, miãdzynarodowy terroryzm, itp. MuŃŃk, Ńe w takich okolicznoŃciach trudno jest zachowaŃ spokuj duchowy. Aktualne warunki specjalnie umieszczajã nas w takŃe sytuacjk, kiedy my nie mamy ani czasu, ani chki, ani moŃliwoŃci, aby samodzielnie dbaŃ o wiasne bezpieczeŃstwo duchowe.

Ogylne rzecz biorãc, zrywnowaŃiony rozwój spoieczny oznacza poprawã jakoŃci Ńycia ludzi w nastãpujãcych kluczowych obszarach:

- bezpieczeŃstwo spoieczne i ekonomiczne;
- korzystne ekologiczne Ńrodowisko do Ńycia;
- poprawa bezpieczeŃstwa Ńycia;
- poprawa stanu zdrowia.

Przyby definicji tego, co to jest bezpieczeŃstwo czlowieka dzisiaj bardzo rozpowszechnione.

Program Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNDP) w drugim rozdziale rocznego raportu o rozwoju ludzkoŃci za 1994 r. „Nowe wymiary bezpieczeŃstwa ludzi” opublikował nastãpujãcã definicjk bezpieczeŃstwa ludzi: „BezpieczeŃstwo czlowieka ma dwa gylwne aspekty. Oznacza to, po pierwsze, bezpieczeŃstwo od takich przewleklych zagroŃec jak gzyd, choroby i represji,

¹⁰ Архієпископ Львівський і Галицький Августин. Духовна безпека України: [Електронний ресурс] / Августин Архієпископ Львівський і Галицький. — Режим доступу: URL.: <http://orthodox.lviv.ua/news/conferenc/duhbezu.htm>. - Назва з екрана.

a po drugie, oznacza to ochronę przed nagłymi i szkodliwymi niszczyielskimi sytuacjami w życiu codziennym — czy to w domu, w pracy lub w społeczeństwie.

Takie zagrożenia mogą występować na wszystkich poziomach życia narodowego i rozwoju ..."¹¹.

Główne problemy globalnego bezpieczeństwa czio wieka:

- niekontrolowany wzrost populacji;
- nierywne możliwości gospodarcze;
- nadmierna międzynarodowa migracja;
- degradacja środowiska;
- handel narkotykami;
- międzynarodowy terroryzm.

Bezpieczeństwo dla zwykłych ludzi, zwłaszcza w życiu codziennym to jest brak zagrożenia choroby, głodu, przestępczości, bezrobocia, konfliktów społecznych, politycznych represji i katastrof ekologicznych.

Bezpieczeństwo ludzi oznacza, że ludzie mogą dokonywać swych wyborów swobodnie i bezpiecznie, a jednocześnie być pewni, że posiadane przez nich dzieła możliwości nie zostaną utracone jutro.

Siedem głównych kategorii bezpieczeństwa:

— Bezpieczeństwo ekonomiczne musi zapewnić wystarczające dochody, aby zaspokoić najpilniejsze potrzeby.

— Bezpieczeństwo żywności — podstawowe jedzenie dostępne dla osób zarówno gospodarczo tak i fizycznie.

— Bezpieczeństwo zdrowia - w krajach rozwijających się - 17 milionów ludzi umiera co roku z powodu chorób zakaźnych i pasożytniczych, w tym 6,5 mln z ostrego zakażenia układu oddechowego, 4,5 mln z chorób układu pokarmowego, 3,5 mln umiera na gruźlicę. W krajach uprzemysłowionych 5,5 mln ludzi umiera z powodu chorób układu krążenia i na raka.

— Bezpieczeństwo ekologiczne — ludzie bezpośrednio są zależni od środowiska, jednak uważają, że każda niesprawiedliwość w stosunku do przyrody może odwrócić się ludzkości katastrofą.

— Bezpieczeństwo osobiste — zagrożenia pochodzące od:

1. Państwa (fizyczne tortury).
2. Inne kraje — wojna.
3. Od drugiej grupy osób — konflikty etniczne.
4. Od gangów.
5. Zagrożenia dla kobiet - przemoc, przemoc w rodzinie.
6. Grupy skierowane do dzieci — nadużycia, przemoc.
7. Zagrożenia dla siebie — samobójstwo, narkotyki.

— Bezpieczeństwo publiczne — to bezpieczeństwo czio wieka w rodzinie, społeczeństwie czy innej grupie społecznej.

¹¹UNDP. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security
<http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en>

— Bezpieczeństwa polityczne — bezpieczeństwo od represji za swoje poglądy, naruszenie praw człowieka, religijne, za naruszenie praw człowieka. Korelacja w wydatkach budżetowych na potrzeby militarne i społeczne.

W tym raporcie bezpieczeństwo ludzi określono jako uniwersalną potrzebę, która podkreśla się szeroko wśród wszystkich osób, narażonych na ogromną liczbę zagrożeń, które są wspólne dla każdego i wszędzie. Bezpieczeństwo człowieka jest uzależnione od dostępnosci leków profilaktycznych, co z kolei zależy od tego, jak ludzie mają ich dostęp do opieki zdrowotnej, możliwości społecznych, ekonomicznych i edukacyjnych, czy mają w pokoju lub w wojnie.

Prawo człowieka do bezpieczeństwa uchwalone w wielu dokumentach międzynarodowych, w szczególności:

- w Deklaracji, przyjętej na V Światowej Konferencji na temat Zapobiegania i Kontroli Urazyw, która odbyła się w Delhi, 08 marca 2000 r.;
- w Deklaracji dotyczącej Prawa Człowieka do Bezpieczeństwa „Montrealaska Deklaracja”, przyjętej na VI Światowej Konferencji na temat Zapobiegania i Kontroli Urazyw⁷, Montreal, Kanada, 15 maja 2002 r.¹²

Wnioski

Jeżeli co najmniej jeden z kryteriów jest naruszony, jeżeli co najmniej jedna kategoria bezpieczeństwa jest brana pod uwagę, jest to bezpogodny wpływ na bezpieczeństwo duchowe człowieka, a raczej jego naruszenie! Dlatego, że żyjemy w duchowo niestabilnym społeczeństwie, dziś istnieje wiele sekt i grup wnetpliwie srganizacje, wielu psychologów ofiarują swoje usługi w celu złagodzenia stanu duszy. Oczywiście, na większy problem w zazwyczaj poważnych i globalnych, które mogą mieć negatywne oddziaływanie na nasze zdrowie psychiczne, nie mamy wpływu, ale mamy zawsze ten jeden, choć prymitywny, sposób — pracować nad stabilnością naszej psychiki, starając się nie stracić nabytych już duchowych przewodników i samym sobie zabezpieczać bezpieczeństwo duchowe.

Zrodła

Архієпископ Львівський і Галицький Августин. Духовна безпека України: [Електронний ресурс] / Августин Архієпископ Львівський і Галицький. – Режим доступу: URL: <http://orthodox.hav.ua/news/conferenc/duhbezu.htm>. — Назва з екрана. Баранівський В.Ф. Сучасні стратегії та пріоритети освітньої діяльності в розвитку особистості / В.Ф. Баранівський // Вісник СевНГУ : Збірник наук. праць. -2011. - № 124. - С. 8-12.

¹² Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності: підручн. [Для студ. вищ навч. закл.] / О.І. Запорожець - К.: ЦУЛ, 2013. - 448 с.

Боришевський М. Й Психологічні закономірності становлення та розвитку духовності особистості / М. Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПНУ. -К.,2011. -Т. 13. - С. 54-59.

Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. І. Запорожець - К.: ПУЛ, 2013. - 448 с.

Зязюн І., Семашко В. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посібник / І. Зязюн, В. Семашко. — К.: Знання, 2007. — 567 с.

Корецька А. І. Соціально-освітні чинники духовності / А. І. Корецька. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. - 164 с.

Михальченко М. І. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы?/ М. І. Михальченко. — К.: ИС НАН України, 2001.-273 с.

Оловаренко О. Розвиток духовності майбутніх педагогів засобами української культурної спадщини / О. Оловаренко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. — 2010. – № 10 (63).-С.108-111.

Попов Р. И. Сто вопросов : [Електронний ресурс] / Р. И. Попов. - М., 2005. — 100 с. — Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-131660.html>. – Назва з екрана.

Релігія та суспільство [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://www.br.com.ua/referats/Religiya/99651.html>— Назва з екрана.

Франк С. Смысл жизни: антология / Семен Франк. — М.: Республика, 1994.-494 с.

UNDP. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security// <http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en>